

Legendy i mify Severa, Sostavlenie toma i primečanja V. M. Sangi, Biblioteka literatur narodnostej Severa i Dal'nego Vostoka, Sovremennik, Moskva 1985, 400 str.

U zborniku *Legende i mitovi Sjevera* tiskano je devedeset i sedam tekstova dugih od petnaestak redaka do petnaestak stranica. Tu su priče, basne, bajke, legende i mitovi. Skupili su ih u vremenu od 1890. do 1980. godine folkloristi i književnici koji žive na obalama Ledene mora, u tundra Nove Zemlje, donjem toku rijeka Oba i Jeniseja i u drugim ledenim predjelima.

Usmena književnost tih naroda imala je glavno mjesto u njihovu duhovnom i estetskom životu. Tisuću godina za druge su bili gotovo nepoznati. Kolonijalnom politikom carske Rusije osuđeni na izumiranje uspjeli su sačuvati svoj narodni identitet zahvaljujući upravo svom jeziku i usmenom stvaralaštvu. U promijenjenim odnosima, u socijalističkoj zajednici, priključili su se ostalom svijetu. Ima ih oko 160.000 a raštrkani su na evroazijskom području od poluotoka Kola do Beringova mora. Najbrojniji su Nenci, ima ih oko 30.000, a žive od Kolskog poluotoka do Jeniseja, zatim Evenki (27.000), Hanti (21.000) pa sve do Oroka, kojih ima oko tri stotine, i Kereka, oko stotinu. Osnovna su im zanimanja: uzgoj sjevernih jelena, lov i ribolov.

Priče je izabrao, knjigu uredio i popratio bilješkama poznati sovjetski pisac V. M. Sangi, koji potječe iz drevnog naroda Nivhi (oko 4.400 žitelja). Svoj je stvaralački put započeo pisanjem pjesama i skupljanjem, obradom i objavljivanjem djela usmenog stvaralaštva, najprije svoga, a zatim i drugih naroda Sjevera. I tako su se od pedesetih do sedamdesetih godina na stvaralačkoj karti Sovjetskog Saveza pojavile nove književnosti.

U uvodnoj riječi A. V. Pošatajeva govori o originalnosti ove zbirke priča i njezinu priređivaču, o fenomenu postojanja i razvitka literatura spomenute regije, ističući da se u folkloru svakog ovog, kao i drugih naroda, odražava njegov duh, maštovitost i intuicija, individualna i društvena psihologija, pogled na svijet i druga svojstva narodne samosvijesti.

Čitajući ove priče doznajemo upravo sve to: teške uvjete života u surovoj ledenoj prirodi, odnos prema prirodnim pojavama i misterioznim silama. U svijesti ljudi koji žive u tim krajevima priroda je u vlasti moćnih sila, pa nije ni čudo što je čovjek najčešće u drugom planu. On se među tim silama osjeća malim i bespomoćnim, jer tu "zemlja" putuje s jednog kraja na drugi, "raste" ili "nestaje", a čovjek je u tim ledenim prostranstvima često sam i izgubljen, posebno kao lovac ili ribolovac. Stoga je shvatljivo što svoju praroditeljicu prikazuje u liku prekrasne gorde životinje - jelena, od kojega zavisi njegov život. Zbog toga je i normalno takvo obilje mitova i priča o životinjama: sjevernim jelenima, medvjedima, tuljanima, polarnim lisicama, vukovima, psima, patkama, guskama koje govore, misle i poistovjećuju se s ljudima. To je poseban svijet, po mnogočemu različit od ostalog svijeta, pa su i sadržaji njihovih priča različiti od priča ostalih naroda, pa i ruskoga. Ipak tu i tamo se nađu i poneki motiv i sadržaj poznati i drugim narodima, koji potvrđuju da postoje i zajednički ljudski problemi čak i onda kad ljudi žive u neusporedivo drukčijim životnim uvjetima. Tako je npr. priča *Kako je starac postao ljekar* (riječ je o ženi goroj od vraga), vrlo slična našoj priči *Žena i vrag u jami* (Brač, Drniš), ali i Machiavellijevoj *Noveli o sotoni Belfagoru i njegovoj ženi* u talijanskoj književnosti.

Fenomen postanka i razvitka literatura spomenute regije upravo je u tome što su među tim narodima postojala djela usmenog stvaralaštva, nastala u klasnom društvu još iz doba matrijarhata i patrijarhata. Ti duhovni i estetski pokušaji naroda, stvarani tisuću godina i prerađivani u stvaralačkom laboratoriju narodne umjetnosti, u naše su doba potakli na stvaralaštvo i pisce Sjevera. Tako odnedavna postoje i nove sovjetske literature: dolganska i saamska.

Na kraju su knjige u primjedbama dani kratki podaci o svakom od dvadeset i šest navedenih naroda: nazivi, brojnost, područje obitavanja, jezik, osnovna zanimanja i dr. Uz svaku je priču naveden poneki podatak: gdje, tko i kada ju je zapisao i preveo.

ANTE NAZOR